

УДК 378.013(076.5)

DOI <https://doi.org/10.32782/inclusion-society-2022-1-5>

Марія Михайлівна КОРМАН,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, психології та
соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: 0000-0001-9670-2733

ОСОБИСТІСНА КРЕАТИВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглядається актуальність питання розробки й упровадження інноваційних педагогічних технологій, що якнайкраще забезпечуватимуть ефективність навчального процесу.

Виявлено, що для забезпечення високої ефективності освітнього процесу не достатньо самих лише найсучасніших педагогічних технологій, засобів і форм навчання, важливо, щоб викладач зайняв активну особистісну теоретико-методологічну позицію. Креативність вважається головним чинником в особистісній компетентності викладача. Вона більше характеризується внутрішньою активністю, ніж зовнішньою, яка проявляється такими основними характерними якістьми: готовністю до ризику; імпульсивністю; незалежністю суджень; критичним поглядом на власну діяльність; сміливістю уявлення, мислення та висловлювання.

У статті доводиться, що навчання за традиційними технологіями – час витрачений на марно, адже особа, яка засвоїла тільки знання та набутий кимось досвід не конкурентоспроможна на сучасному ринку праці. Сучасний викладач повинен успішно засвоювати ціннісно-нормативний досвід минулих поколінь, набувати, виробляти та вдосконалювати власну технологію професійної діяльності, творчості, спілкування. А інноваційна діяльність як креативна слугує рушійною силою у формуванні і прийнятті змін як в особистому житті так і професійному. Саме тому креативний потенціал викладача є визначальним у формуванні та застосуванні інноваційного підходу до освітнього процесу.

З'ясовано, що креативний потенціал викладача є визначальною складовою його професійної компетентності та здатності до інноваційного підходу в освітній діяльності

Ключові слова: креативний потенціал, креативне середовище, особистісна компетентність, професійна компетентність, інноваційні технології.

Mariia Mykhailivna KORMAN,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social Work, Psychology
and Sociocultural Activity named after T. Sosnovska
of Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»
ORCID: 0000-0001-9670-2733

CREATIVITY OF THE TEACHER'S PERSONALITY AS THE BASIS OF THE INNOVATIVE APPROACH TO THE EDUCATIONAL PROCESS

The article considers the urgency of the development and implementation of innovative pedagogical technologies that will ensure the effectiveness of the educational process.

It was found that to ensure the high efficiency of the educational process, the most modern pedagogical technologies, tools and forms of education, is not enough, it is important that the teacher takes an active personal theoretical and methodological position. Creativity is considered to be the main factor in a teacher's personal competence. It is more characterized by internal activity than external, which is manifested by the following main characteristics: willingness to take risks; impulsiveness; independence of judgments; a critical view of their own activities; boldness of imagination, thinking and expression.

The article says that training in traditional technologies is a waste of time, because a person who has acquired only knowledge and experience gained by someone is not competitive in today's labor market. A modern teacher must successfully master the value-normative experience of past generations, acquire, develop and improve their own technology of professional activity, creativity, communication.

And innovative activity as creative serves as a driving force in the formation and acceptance of changes in both personal and professional life. That is why the creative potential of the teacher is decisive in the formation and application of an innovative approach to the educational process.

It was found that the creative potential of a teacher is a defining component of his professional competence and ability to take an innovative approach in educational activities.

Key words: *creative potential, creative environment, personal competence, professional competence, innovative technologies.*

Постановка проблеми. За сучасних умов швидкого наукового, інформаційного і технічного розвитку знання випускників освітніх закладів часто можуть не відповідати вимогам сьогодення та не завжди є достатнім показником високої компетентності молодого фахівця. Тому стає надважливим процес неперервної професійної освіти та розвитку.

Викладач, який іде в ногу із часом, та сучасними вимогами до професійних компетенцій – це фахівець, що в змозі передати ці вміння своїм студентам, адже вміння вчитись є чи не найважливішим для сучасної людини. Технологія традиційної передачі і засвоєння знань вже давно застаріла і не ефективна. Отже, запровадження інновацій в освітній процес – необхідна умова ефективності освітнього процесу загалом. Питання розробки й упровадження інноваційних педагогічних технологій, що якнайкраще забезпечуватимуть ефективність навчального процесу, є особливо актуальним для українського освітнього простору.

Аналіз досліджень та публікацій. Запровадженню інноваційних технологій в освітній процес присвячені наукові розробки багатьох вчених:

В. П. Безпалько, В. І. Загвизинський, М. В. Кларін, П. І. Підкасистий та ін. (табл. 1). Усі вище зазначені науковці розглядаючи це поняття, одноставні у твердження, що інноваційна технологія – це система методів та прийомів професійної роботи педагога.

Проте найсучасніші педагогічні технології, засоби і форми навчання не забезпечать високої ефективності освітнього процесу, якщо викладач не займе активну особистісну теоретико-методологічну позицію.

Таблиця 1

Визначення інноваційних технологій науковцями

Науковці	Інноваційні технології – це:
Безпалько В. П.	систематичне і послідовне практичне втілення заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу; проект певної педагогічної системи, реалізованої на практиці
Загвизинський В. І.	галузь знань, що охоплює сферу практичних взаємодій учня та вчителя у будь-яких різновидах діяльності, зорганізованих на засадах чіткого цілепокладання, систематизації, алгоритмізації прийомів навчання
Кларін М. В.	системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети
Підкасистий П. І.	технологічно розроблена навчальна система; система методів та прийомів професійної роботи вчителя; методика та окремі методи виховання
Селевко Г. К.	частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст та методи навчання, а також проектує педагогічні процеси; опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих цілей навчання; здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і педагогічних засобів; технологія окремої частини навчально-виховного процесу
Сластьонін В. А.	послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямована на розв'язання педагогічних завдань; планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу

Джерело: сформовано за [Бахтіярова, 2017, с. 22]

Метою статті є дослідження особистісної креативності викладача як визначального чинника організації інноваційної освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний педагог – це фахівець, який знаходиться у постійному творчому пошуку, із гнучким та неординарним мисленням, вмінням адаптуватися до змін спричинених швидким розвитком суспільства в цілому.

Навчання за традиційними технологіями – час витрачений на марно, адже особа, яка засвоїла тільки знання та набутий кимось досвід не конкурентоспроможна на сучасному ринку праці. Сучасний викладач повинен успішно засвоювати ціннісно-нормативний досвід минулих поколінь, набувати, виробляти та вдосконалювати власну технологію професійної діяльності, творчості, спілкування. Він вмє вчитись і вчити інших вмінню вчитись.

Інноваційна діяльність як креативна слугує рушійною силою у формуванні і прийнятті змін як в особистому житті так і професійному. «Креативність» (англ. «creativity») (творчість), латин. «creatio» (створення)) означає створення чогось нового.

Є дві основні ознаки креативності та інноваційності будь-якої діяльності:

- вихід за межі стереотипів, в тому числі стереотипів мислення та дій;
- отриманий результат (з, очевидно, відмінною якістю).

Та, як відомо, тільки одного бажання не буде достатньо для реалізації креативної інноваційної діяльності. Необхідна наявність ряду особистісних властивостей, які є якісним підґрунтям та передумовою такої діяльності (Рис. 1).

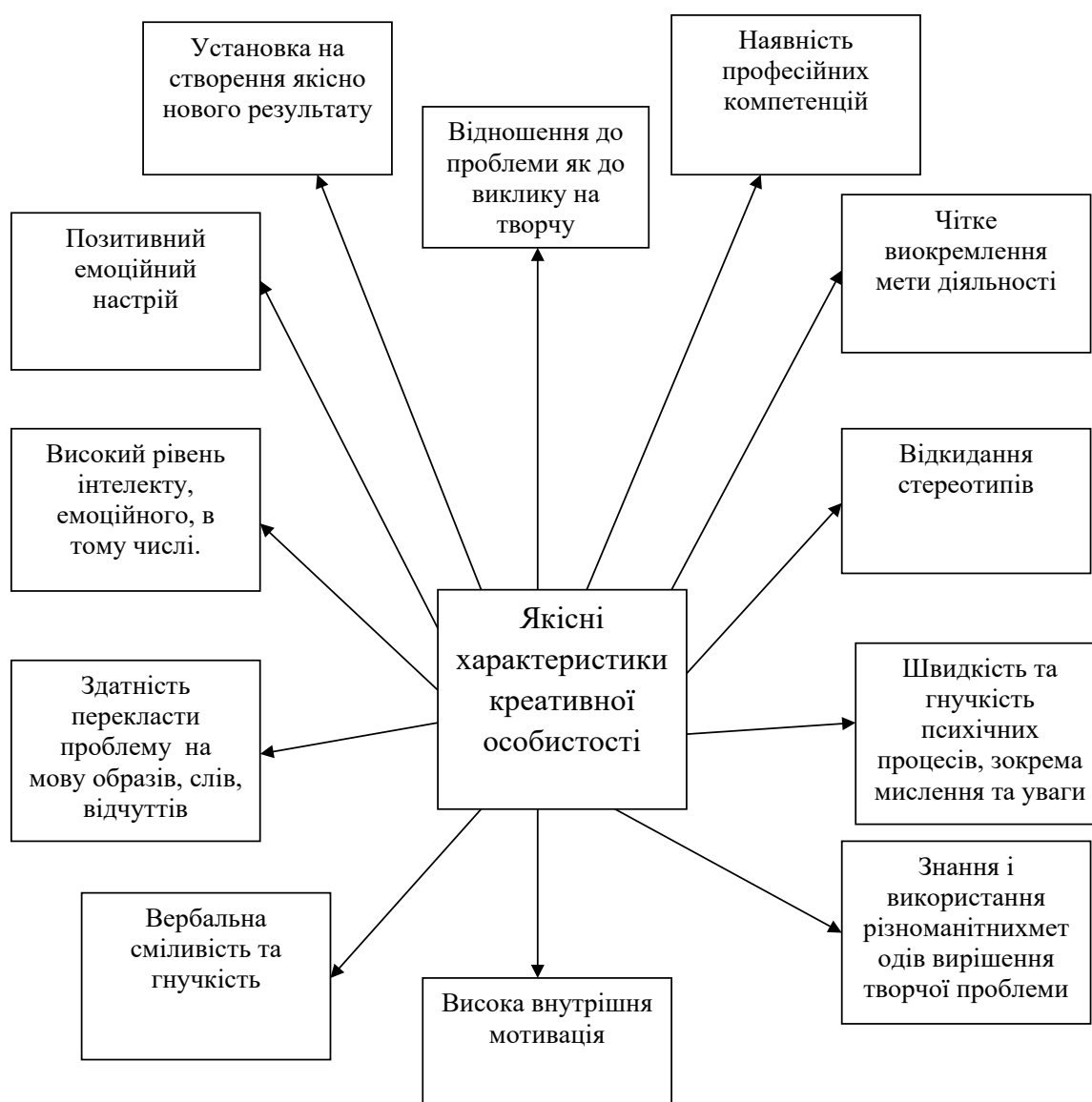

Рис. 1. Якісні характеристики креативної особистості

Саме такі ознаки діяльності викладача, як креативної особистості, сприяють відходу від стереотипної організації навчального процесу та формуванню і застосуванню ним інноваційного підходу.

Креативність як властивість особистості актуалізується за відповідних умов. Однією із визначальних таких умов є розуміння викладачем недосконалості, застарілості використовуваного підходу до навчального процесу, зниження пізнавальної активності студентів та необхідності змін в організації роботи по іншому.

Ця умова та її ефективна активізація визначаються переважаючим стилем мислення викладача (Таблиця 2).

Таблиця 2

Основні стилі креативного мислення

Стиль мислення	Характеристика
Інтуїтивне мислення	Надання особливого значення досягненням; здатність швидко знаходити правильні відповіді; зосередження на результатах, використанні логіки і попереднього досвіду.
Системне мислення	Охоплення в оцінках і аналізі усіх явищ в цілому; врахування різноманітних зв'язків між властивостями та характеристиками; встановлення невидимих аспектів проблеми.
Новаторське мислення	Точність, експериментування й детальний аналіз; сприяє легкому подоланню труднощів.
Образне мислення	Готовність до ризику та до всього нового, незважаючи на традиції; образний стиль характеризується неупередженістю і схильністю до гумору.
Надихаюче мислення	Позитивність; орієнтування на подолання соціальних негативів і готовність до самопожертви з метою досягнення цілей; стиль пов'язаний із змінами, що допомагають іншим.
Стратегічне мислення	Формулювання робочих гіпотез (мета і вихідна ідея); вибір відповідного підходу; врахування принципів, що конкретизують шлях побудови логічних фраз і концепцій; вибір необхідних і найбільш ефективних засобів і методів; пошук, селекція і використання фактів
Латеральне мислення	Не традиційність поглядів на речі та події; оптимізм; легкість висування конкретних нових пропозицій; здатність змінювати моделі поведінки та стереотипи мислення.

Таким чином, визначення, розвиток та подальше врахування загальних типів мислення і стилів креативного мислення студентів у навчальній групі та власних, у першу чергу, а також використання прийомів активізації латерального мислення викладачем дає змогу організатору навчального процесу ефективно управляти мотивацією студентів.

Наведемо приклад кількох технік, які допоможуть викладачу як у розвитку його особистісної креативності, так і у запровадженні ним інновацій в освітньому процесі (рис. 2). Адже, вони спрямовані на спонукання пошуку неординарних тверджень, досконалішого та глибшого обґрунтування, усунення помилок, генерації нових ідей.

Найбільшим досягненням викладача є креативна навчальна атмосфера на занятті. Найважливішою умовою для її створення є заохочення прояву ініціативи і творчих прагнень студентів. Найскладнішим завданням у цьому процесі, є створення такого внутрішнього мікроклімату, щоб творчі особистості не розгубили, а, навпаки, розвинули і посилили свої креативні властивості.

Правильно організоване креативне середовище:

- активізує пізнавальну активність студентів;
- сприяє готовності до змін та легкості їх прийняття;
- сприяє ефективності вирішення навчальних та науково-дослідних завдань;
- підвищує рівень формування професійних компетентностей студентів.

Організація навчального процесу у креативному середовищі нелегке завдання для викладача. Воно залежить, в першу чергу, від вибраного ним переважаючого стилю управління освітнім процесом та його внутрішньою мотивацією досягнути бажаного результату. Адже, саме стиль управління часто впливає і на мотивацію студентів: він може як стимулювати їхню креативну ініціативу, так і демотивувати. Найбільше сприяє розкриттю не тільки креативного, а й загалом, потенціалу – демократичний надихаючий стиль: коли викладач залучає студентів до прийняття спільних рішень, надаючи їм свободу дій, направляючи їх, не звинувачуючи, не

висміюючи, створюючи ситуації успіху. Таким чином формується позитивний соціально-психологічний клімат, що і сприяє відкритості студентів новому.

Нерозуміння	Техніка заснована, на нерозумінні того, що стверджується і спрямована на пошук нових аргументів, ідей, тверджень
Сумнів	Внесення невпевненості у висловленій ідеї; дозволяє зупинити роботу групи на певному етапі для глибшого вивчення проблеми.
Проблематизація	Полягає у вимозі пояснити, чому група вважає за правильне певне твердження; дозволяє формувати навички пошуку, побудови доказів власних тверджень, уявлень, дій.
Критика	концентрація уваги групи на недоліках певного вибору групи, дозволяє розвивати навички об'єктивного відношення до недоліків, вміння відстоювати свою точку зору
Заперечення (НІ- стратегія)	Заперечення всіх тверджень, пропозицій учасників групи – розвиває навички аргументування, розширює просторові межі роботи.
Зведення до абсурду	Визначається твердження, допускається, що воно правильне, робляться висновки, заключний з яких абсурдний, фіксується логічний закон, відповідно до якого з істинного твердження можна отримати тільки істинний висновок, і навпаки

Рис. 2. Техніки розвитку креативного мислення

Висновок. Отже, тільки комплексне, системне урахування усіх сторін процесу навчання приведе до підвищення освітньої ефективності та якості підготовки майбутніх фахівців. І, безумовно, виняткове значення має педагогічна майстерність викладача, в основі якої лежить високий рівень професіоналізму.

З огляду на вище зазначене, вибір тих чи інших методів навчання повинен бути повністю узгодженим і відповідати вимогам майбутньої професійної діяльності студентів, їхнім інтересам. При цьому необхідно пам'ятати: для студента як особистості, майбутнього фахівця, професіонала теоретичні знання – це засіб творчих пошуків.

При виборі тих чи інших методів навчання, перш за все, слід прагнути продуктивного результату. При цьому студент має не тільки зрозуміти, запам'ятати та відтворити отримані знання, а й уміти їх видозмінювати, вдосконалювати, винаходити, зрештою – перетворювати на ефективні власні професійні компетентності.

Література:

1. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів. [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К. : НТУ, 2017. 172 с.
2. Брич В.Я., Корман М.М Креативний менеджмент: Підручник для вивчення дисципліни студентами денної та заочної форми навчання економічних спеціальностей. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 220 с.
3. Брич В.Я., Корман М.М. Психологія управління: Навч. посібник. Київ: Кондор-Видавництво, 2013. 384 с.

4. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х. Ш.; наук. ред. Арістова А. В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К. : НТУ, 2017. 172 с.
5. Korman M.M. Actual problems of modern economy development: *Collection of scientific articles*. Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. С. 314. 318.
6. Щепіна Н.В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ як наукова проблема: <http://www.nbu.gov.ua>

References:

1. Innovatsiini tekhnolohii navchannia: Navch. posibn. dlia stud. vyshchikh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. [Kol. avtoriv; vidp. red. Bakhtiiarova Kh.Sh.; nauk. red. Aristova A.V.; uporiadn. slovnyka Volobuieva S.V.]. K. : NTU, 2017. 172 s.
2. Brych V.Ia., Korman M.M. Kreatyvnyi menedzhment: Pidruchnyk dlia vyvchennia dystsypliny studentamy dennoi ta zaochnoi formy navchannia ekonomichnykh spetsialnostei. Ternopil: TNEU, 2018. 220 s. (In Ukrainian).
3. Brych V.Ia., Korman M.M. Psykholohiia upravlinnia: Navch. posibnyk. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo, 2013., 384 s. (In Ukrainian).
4. Innovatsiini tekhnolohii navchannia: Navch. posibn. dlia stud. vyshchikh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv / [Kol. avtoriv; vidp. red. Bakhtiiarova Kh.Sh.; nauk. red. Aristova A.V.; uporiadn. slovnyka Volobuieva S.V.]. K. : NTU, 2017. 172 s. (In Ukrainian).
5. Korman M.M. Actual problems of modern economy development: *Collection of scientific articles*. Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. С. 314 – 318.
6. Shchepina N.V. Aktyvizatsiia navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv VNZ yak naukova problema: <http://www.nbu.gov.ua> (In Ukrainian).